

sysslar med andra frågeställningar.

Fyra olika lösningar

Dessa kontroverser brukar i allmänhet avslutas på fyra olika sätt. Idealt kommer man fram till en rationell lösning där alla är överens om fakta och konsekvenser. Denna lösning menar författarna är visserligen den bästa, men också den ovanligaste. En annan lösning är helt enkelt att individer och grupper tappar intresset, och hela kontroversen upplöses. Ingen är längre intresserad. En tredje lösning är att en disciplin differentieras eller specialiseras så att de olika intressena får legitimt utrymme. Den fjärde avslutningen menar författarna är en numera vanlig form som man kallar »stängning». Det innebär att en yttre auktoritet, t ex riksdag eller regering eller domstol fattar ett beslut som avgör konflikten, exempelvis folkomröstning som i kärnkraftsfrågan eller att riksdagen röstar om införandet av ett nytt dödsbegrepp. Viss typ av forskning förbjuds, exempelvis inom reproduktionsområdet eller beträffande fortsatt utveckling av kärnkraften.

Författarna avslutar boken med ett förslag om hur man bättre skulle kunna hantera den här typen av konflikter och där syftet i första hand inte skulle vara att redovisa olika forskningsresultat utan att penetrera orsakerna till oenighet och låsta positioner i de olika lägren. Då är det naturligtvis viktigt att erkänna att det finns en oenighet och att systematiskt försöka gå igenom vilka frågor man är eniga om och var oenigheten faktiskt finns.

Författarna menar att när man hyfsat frågeställningarna tillräckligt brukar det endast återstå några enstaka frågeställningar där man inte är överens och att man då skulle inrikta sina krafter på att försöka lösa dessa återstående frågor.

Det psykologiska perspektivet saknas

Ett perspektiv som jag saknar i denna framställning är de psykologiska krafterna bakom kontroverserna. Jag misstänker att människors motiv och personliga behov av erkännande och upprättelse också är viktiga inslag, som ytterligare borde studeras för att till fullo förstå dynamiken och den ofta mycket emotionella och aggressiva karaktär som dessa konflikter kan få. •

NYA BÖCKER

Global agenda för medicinsk etik

Z Bankowski, J H Bryant, eds. **Poverty, vulnerability, and the value of human life. A global agenda for bioethics.** 246 sidor. Geneva: World Health Organization, 1994. Pris Sw fr 25. ISBN 92-9036-060-7.

Recensent: professor Lars Jacobsson, psykiatriska institutionen, Umeå universitet.

Utvecklingen inom den medicinska etiken internationellt och nationellt har varit enorm under de ca 30 år som man kan säga att medicinsk etik och vårdetik har börjat institutionaliseras och systematiseras.

Sverige ett gott exempel

Sverige var tidigt ute med de forskningsetiska kommittéerna, som startade med kommittén på Karolinska sjukhuset i mitten av 1960-talet. Sedan har det kommit ett ökande antal kommittéer och institutioner som tillvaratar olika delintressen inom den medicinska etiken. Sverige är ett mycket bra exempel på detta med de forskningsetiska kommittéerna, Läkarsällskapets delegation för medicinsk etik, Statens medicinsk-etiska råd och Socialstyrelsens etiska råd. Dessutom har flera landsting inrättat olika typer av etiska kommittéer, alla de professionella yrkesgrupperna har sina egna kommittéer, och på senare tid har det tillkommit forsknings- och utbildningsinstitutioner som Ersta och institutionen för medicinsk etik vid Lunds universitet med Sveriges första professor i medicinsk etik, Göran Hermerén. Internationellt har utvecklingen varit likadan med tillkomsten av en lång rad grupperingar och institutioner som på olika sätt tillvaratar de medicinsk-etiska frågorna.

Konferensrapport

Vill man få en överblick över utvecklingen kan man läsa den konferensrapport som CIOMS gett ut och som baserar sig på föredrag och sammanfattningar från den 28:e CIOMS-konferensen i Ixtapa i Mexiko i april 1994. Temat för

konferensen var »Poverty, vulnerability, the value of human life and the emergence of bioethics».

Vissa avsnitt är fyllda av den internationella retoriken, men även det språket har ju sitt intresse och speglar trots allt aktiviteten ute i världen. Bokens mest intressanta avsnitt är föredragen som behandlar utvecklingen av bioetiken i USA av Albert R Jonsen, utvecklingen i Europa av Jan H Solbakk från Norge och en bild av utvecklingen utifrån ett tredjevärldsperspektiv av nigerianen Benjamin O Osuntokun.

Dessutom finns ett par värdefulla översikter över aktiviteterna i olika internationella organ vad gäller konventioner, etiska koder och internationella överenskommelser inom bioetikområdet. (För övrigt tycker jag att bioetik är en missvisande benämning på den medicinska etiken. Ordet borde reserveras för den mera övergripande frågeställningen om etiken vad gäller hela biosfären – detta är inte minst viktigt med tanke på den snabba tekniska utveckling som pågår och människans allt intensivare utnyttjande av naturen.)

Kulturella skillnader

Det finns också några intressanta avsnitt som tydligt illustrerar skillnaden mellan olika kulturer. Det är t ex lärorikt att se hur Rihito Kimura beskriver den japanska kulturen, där det snarast skulle vara en oförskämdhet att patienten talar om för doktorn vad han vill ska göras. I den traditionella japanska kulturen är inte oberoende och självständighet i fokus, utan beroende och närhet till andra. Sannolikt kommer detta att förändras med tiden, men besluten i det medicinska vårdsystemet blir naturligtvis annorlunda än i vår autonomi- och integritetshävdande kultur.

Intressant tidsdokument

Som sagt, för den som vill följa vad som pågår inom den internationella medicinska etiken, framför allt från ett myndighets- och internationellt organisationsperspektiv, är boken en värdefull om än inte så systematisk informationskälla och ett intressant tidsdokument. •

Utmärkt lärobok i medicinsk etik manar till efterföljd

Winfried Kahlke, Stella Reiter-Theil. **Ethik in der Medizin.** 152 sidor. Stuttgart: Ferdinand Enke Verlag, 1995. ISBN 3-432-26841-6.

Recensent: docent Tore Nilstun, enheten för medicinsk etik, Lunds universitet.

Medicinsk etik är numera väletablerad i läkarutbildningen i Sverige, och det finns ett stort utbud av framför allt anglosaxiska läroböcker på området. Men kvalificerad litteratur har också utgivits på nordiska och andra språk. Ett exempel på det senare är den tyska »Ethik in der Medizin».

Medicinetikens grunder

I bokens första del redogörs för den medicinska etikens grunder. Vad som framför allt lyfts fram är mångfalden av moralfilosofiska begrepp och läror, samt moralpsykologiska teorier. Avslutningsvis formuleras en målsättning med utbildning i medicinsk etik.

Centrala teman

I bokens andra del, som utgörs av tio korta kapitel, presenteras och diskuteras några centrala teman inom den medicinska etiken: läkare-patientrelationen; reproduktionsteknologi; fostrets skyddsvärde och abort; medicinsk genetik; psykiatri och tvångsvård; dödshjälp och självmord; transplantation; medicinsk beslutsteori; forskning samt resursfördelning.

Praktiska råd

Bokens tredje och sista del, innehåller en rad praktiska råd till studenter och lärare vad gäller »Moral lernen» respektive »Ethik lehren».

Föredömligt pedagogisk

»Ethik in der Medizin» är en av de bästa läroböcker i medicinsk etik jag läst – kort, välstrukturerad och rik på verklighetsförankrade exempel. Anknytningen till tyska förhållanden gör den dock mindre lämplig att översätta till svenska. Men uppläggningsen är så föredömligt pedagogisk att vi borde försöka göra något liknande, om möjligt, som ett tvärvetenskapligt samarbete i Norden. •